

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ПОНЯТТЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ У ДІТЕЙ ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

Анотація

У статті порушується проблема важливості толерантності у сучасному суспільстві та впливу на її розвиток шкільних вчителів.

Ключові слова: толерантність, терпимість, суспільство, дискримінація, нерівність.

Abstract

This article tells about the importance of tolerance in modern society and the influence of school teachers on its development.

Keywords: tolerance, indulgence, society, discrimination, inequality.

У другій половині ХХ ст. з небувалою швидкістю почало розвиватися вивчення проблеми толерантності. Причини до такого ажіотажу очевидні: світові війни, одна з яких явно носила нацистський характер, засудження віри у радянському союзі, расова різниця у США – все це так чи інакше відкрило широке поле вивчення для відповідних фахівців.

Нині дедалі гостріше і в українському суспільстві постає проблема толерантності. Починаючи з початкового сімейного виховання, дітей навчають бути терпимими до людей інших національностей, рас, віросповідань, поглядів. Та ця картина лише на перший погляд виглядає ідеально. Усім відомо, що за нестачі певної ланки у складі структури, об'єкт якщо і продовжуватиме працювати, то все ж певні порушення у його роботі помічатимуться все частіше. Те ж можна сказати і про толерантність у суспільстві: воно не розпадеться через відсутність толерантності, але і не працюватиме злагоджено як один механізм.

Не у всіх сім'ях надають належної уваги цій проблемі, а її все ж дуже важливо доносити до людей ще змалечку. Отож, для повної впевненості у ознайомленості людей з проблемою толерантності, необхідно її порушувати у освітніх закладах. На думку Андреева М. В., «проблема формування толерантності вчителя в процесі демократизації та гуманізації школи набуває особливої актуальності, оскільки піднести навчально-виховний процес на якісно новий рівень неможливо без високого рівня професійної готовності тих, хто безпосередньо запроваджує в життя соціальне замовлення суспільства. Проте самі педагоги за результатами їхніх опитувань, на жаль, часто виявляють стосовно учня амбітність, настороженість у спілкуванні, роздратування, підвищену чутливість, різкі емоційні вибухи (обурення, ненависть), тактику залякування, дискримінують поведінку вчителя, руйнують взаємовідносини між учителем і учнем, відбувається відчуження школяра від навчального процесу, педагог втрачає контроль над ним» [1; 19].

Останнім часом виник новий напрям педагогіки – толерантна педагогіка. На відміну від авторитарної педагогіки, де учні не мають жодного права на креатив, висловлення особистої точки зору (а отже, учителі, що притримуються законів такої педагогіки, не мають жодної можливості дізнатися справжні погляди своїх учнів і за потреби скоригувати їх у більш толерантне русло); або педагогіки маніпуляції, яке хоч поверхнево і виглядає ідеальним, проте так і не забезпечує суб'єкт-суб'єктних відносин між учителем та учнем; толерантна педагогіка дає учням розуміння особистісної значимості. Таким чином, дитина, чия думка змалечку цінувалася, у дорослому віці вже уміє цінувати погляди інших.

Отже, у шкільному віці поняття толерантності дітей формують саме вчителі. Батьки проводять майже весь свій час на роботі, діти відвідують ще величезну кількість репетиторів та позашкільних установ. Таким чином, найбільше часу на день з дитиною проводять учителі і саме від них залежить кінцевий результат вихованості суспільства.

Виведемо ознаки вчителя, який матиме успіх у формування цієї якості. Перш за все, він повинен бути прикладом до наслідування (ніхто не захоче сприймати високоморальну інформацію від наставника без високих моральних якостей). Крім того, учитель повинен уміти вивести причинно-наслідкові зв'язки як своїх, так і чужих дій; біти відкритим до дискусії та погляду на проблему з радикально протилежної сторони; систематично підіймати тему толерантності, поваги до інших та сприйняття чужої точки зору.

Часом, у своєму бажанні бути взірцем толерантності педагоги можуть самі себе заганяти в глухий кут. Яскравим прикладом тут стають інклюзивні класи. Через особливість дитини, співчуття до неї, їй приділяють більше уваги, уникають слова «інвалідність», оцінюють за нижчими критеріями, намагаються змусити однокласників її обожнювати, за першої-ліпшої змоги усіляко допомагати їй. Здавалося б, що у цьому немає нічого поганого, але таким чином сам учитель формує у однокласників заздрість і почуття несправедливості, таємно бойкотують таких дітей. Все частіше виникають випадки, коли в разі вдалої операції дитина втрачає статус інваліда, а сім'я, замість радості, лише злиться на лікаря, тому що через нього зміниться відношення до них, оцінювання тепер буде на рівні зі здоровими, а дитина з інвалідністю до такого не готова. І не тільки дитина, але і вся її родина. Виявляючи таку надмірну «толерантність» педагоги роблять «ведмежу послугу». В дорослому віці, зустрівшись з серйозною життєвою ситуацією, людина не знатиме, як поведистись, крім того, як сподіватися на те, що хтось обов'язково прибіжить і допоможе. Таких прикладів можна навести сотні і тисячі. Якщо суспільство нераціонально звертає увагу на расову нерівність, меншість, яку намагаються захистити, починає зловживати увагою. Те ж можна сказати про будь-який вид дискримінації і відповідний тип толерантності.

Отже, незважаючи на величезну кількість напрацювань у даній тематиці, необхідно підсилити учительську освіченість у цьому питанні. Необхідні освітні заходи, що допоможуть педагогам набути необхідних якостей для успішного формування поняття толерантності в українських учнів. Тільки за умови врахування такого морального аспекту в особистості учня ми матимемо високодуховне, розвинене, терпиме суспільство. Важливим моментом є підвищення рівня культури громадян України, що сприятиме побудові простору толерантних відносин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Андреев М. В. Формування толерантності вчителя як проблема сучасної школи / М. В. Андреев // Наукові записки кафедри педагогіки. – 2010. – № 24. – С. 18-24.
2. Денисюк С. Г. Толерантність в сучасній Україні: євроінтеграційний контекст / С. Г. Денисюк, О.А. Неприцький // Політичне життя. – 2016. – № 3. – С. 101-105.
3. Денисюк С. Г. Толерантність в просторі політичної комунікації: від теоретичних основ до практичного втілення / С. Г. Денисюк // Політичний менеджмент: науковий журнал [гол. ред. Ю.Ж. Шайгородський]. — К.: Вид-во «Центр соціальних комунікацій», 2011. — № 6 (51). — С. 20–29.

Теліцина Марина Едуардівна — студентка групи 4БА, інститут іноземних мов, Вінницький державний педагогічний університет, Вінниця, e-mail: marusya107@gmail.com

Науковий керівник: *Денисюк Світлана Георгіївна* – доктор політичних наук, професор кафедри суспільно-політичних наук, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: svetadenisiyk@gmail.com.

Telitsyna Maryna Eduardivna – Foreign languages Department, Vinnytsia State Pedagogical University, Vinnytsia, e-mail: marusya107@gmail.com

Supervisor: *Denisyuk Svetlana G.* – Doctor of Political Science, Professor of the Department of Social and Political Sciences, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: svetadenisiyk@gmail.com.